

کاربرد آموزش ارتباط کارکردی در حوزه ناتوانی‌های رشدی

سیدمحمدصبور ابراهیمی* / کارشناسی ارشد روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه تهران

چکیده

زمینه: این مقاله به تاریخچه، توصیف ویژگی‌ها، مبانی نظری و پشتوانه تجربی این رویکرد درمانی پرداخته است.
نتیجه‌گیری: مشکلات رفتاری دانش‌آموزان یکی از موانع اصلی در فرآیند آموزش است که بر کیفیت زندگی این دانش‌آموزان و خانواده‌های آن‌ها نیز تأثیر مخربی دارد. آموزش ارتباط کارکردی، یکی از رویکردهای رفتاری در حوزه آموزش ویژه است که طی چند دهه گذشته مبانی نظری و شواهد تجربی بالایی از آن حمایت کرده‌اند. شیوه مناسب آموزش ارتباط کارکردی برای هر فرد، به‌وسیله نتایج ارزیابی کارکردی و تحلیل کارکردی مشکل رفتاری مورد نظر تعیین می‌شود.
واژه‌های کلیدی: آموزش ارتباط کارکردی، ارزیابی کارکردی، تحلیل کارکردی

مقدمه

به معلمان به‌منظور دستیابی به مداخله‌های مؤثر و اجرای این مداخله‌ها وجود دارد. در این میان، رویکردهای رفتاری در زمینه کاهش مشکلات رفتاری، حمایت تجربی گسترده‌ای را دریافت کرده‌اند (ولکرت و والری^۱، ۲۰۰۷). در تمام ۴۰ سال گذشته راهبردهای مداخله‌ای در حوزه ناتوانی‌های رشدی به‌طور قابل توجهی بر مداخله‌های رفتاری تکیه‌دارند (دوراندو مرگس، ۲۰۰۱). حجم گسترده‌ای از ادبیات علمی (مجله تحلیل رفتار کاربردی و مجله پژوهش در ناتوانی‌های رشدی) اثربخشی مداخله‌های رفتاری را در کاهش مشکلات رفتاری افراد با ناتوانی رشدی نشان می‌دهد (ولکرت و والری، ۲۰۰۷).

یکی از رویکردها در حوزه مداخله‌های رفتاری که پژوهش‌های متعددی اثربخشی بالای آن را تأیید کرده‌اند، آموزش ارتباط کارکردی^۲ است. این مقاله توصیفی از این ویژگی‌ها، بنیان نظری و خلاصه‌ای از یافته‌های تجربی این رویکرد درمانی را فراهم می‌آورد.

ویژگی‌ها

منطق این رویکرد درمانی از این فرض سرچشمه

امروزه معلمان به‌منظور پیدا کردن مداخله‌های رفتاری که متناسب با نیازهای دانش‌آموزان با مشکلات رفتاری باشد، با چالش‌هایی جدی روبه‌رو هستند. در مورد معلمان آموزش ویژه این مشکلات نمود بیشتری دارد. با توجه به محدودیت‌های ویژه کودکان با ناتوانی رشدی نسبت به کودکان عادی می‌توان انتظار داشت که رفتارهای سازش‌نا یافته بیشتری از آن‌ها بروز کند. آن‌ها به سبب محدودیت‌های مختلف که بیشتر از محدودیت‌های شناختی آن‌ها ناشی می‌شود، با شکست‌های متعددی روبه‌رو می‌شوند و پیامد همه این‌ها عدم موفقیت‌ها و ناکامی است که خود سرآغاز پرخاشگری به گونه‌های مختلف خواهد بود (افروز، ۱۳۸۳).

بنابراین در حوزه آموزش ویژه، این احساس نیاز وجود دارد تا مداخله‌های آموزشی که اثربخشی آن‌ها به‌وسیله پژوهش‌های علمی مورد تأیید قرار گرفته است، به معلمان و مربیان معرفی شود و توسط آن‌ها به اجرا درآید زیرا در این صورت است که معلمان در تدریس و دانش‌آموزان در یادگیری مهارت‌های تحصیلی، عملکرد موفق‌تری از خود نشان خواهند داد. از طرفی، در حال حاضر دانش وسیعی برای کمک

1. Volkert, M. Valeris

2. Functional Communication Training

* Email: ebrahimims@yahoo.com

دکمه مربوط به احتیاج به مواد غذایی ویژه‌ای را فشار می‌دهد آن را به شکل پیام شفاهی تبدیل کند (دوراند، ۱۹۹۹).

گام‌های آموزش ارتباط کارکردی به ترتیب زیر است: (۱) به دنبال یک ارزیابی کارکردی و تعیین کارکرد مشکل رفتاری، یک رفتار جایگزین انتخاب می‌شود.

(۲) رفتار ارتباطی باید در خزانه رفتاری فرد موجود باشد (در صورت فقدان، از روش‌هایی مانند شکل دهی برای ایجاد آن استفاده می‌شود). به فرد رهنمودهایی^۲ داده می‌شود که از رفتار ارتباطی استفاده کند، در حالی که مشکل رفتاری از سوی درمانگر نادیده گرفته می‌شود.

(۳) هنگامی که کودک به طور مداوم از رفتار ارتباطی استفاده می‌کند، رفتار جدید جایگزین مشکل رفتاری می‌شود. تقویت تفکیکی اغلب بخشی از این مرحله است، به این معنی که فرد برای انجام رفتار ارتباطی و در غیاب مشکل رفتاری تقویت دریافت می‌کند.

رفتار ارتباطی که انتخاب می‌شود وابسته به نتایج ارزیابی کارکردی است که قبل از اجرای برنامه درمانی انجام می‌شود. برای مثال اگر مشخص شود که کودک مشکل رفتاری را برای اجتناب از یک موقعیت انجام می‌دهد، رفتار جایگزین درخواست زمانی برای استراحت یا درخواست اجتناب از موقعیت فشارزا است (دوراند و مرگس، ۲۰۰۱). نمودار (۱) گام‌های آموزش ارتباط کارکردی را به همراه حالت‌های ممکن در هر مرحله نشان می‌دهد.

برای جایگزین شدن رفتار ارتباطی با مشکل رفتاری، رفتار ارتباطی باید آسان‌تر و کارآمدتر از مشکل رفتاری باشد و در ازای انجام آن به طور مداوم، همان هدف را برای فرد حاصل کند. رفتار ارتباطی که باید آموزش داده شود تابع یک دسته از عوامل است. نخستین عامل سطح مهارت‌های ارتباطی کودک است که تعیین‌کننده است. برای افرادی که مهارت کلامی ندارند، نیاز است شکل‌های غیر کلامی ارتباط آموزش داده شود. افزون بر این، سطح رشدی فرد نیز تعیین‌کننده است (دوراند، ۱۹۹۰).

می‌گیرد که مشکلات رفتاری هر چند نامتعارف و غیراجتماعی اما شکل مؤثری از ارتباط هستند؛ بنابراین هدف آموزش ارتباط کارکردی، آموزش یک رفتار مناسب و انطباقی‌تر است که همان کارکرد یا منظور را برای فرد تأمین کند. با این فرض است که مشکل رفتاری می‌تواند کاهش یابد (کار و دوراند، ۱۹۹۱).

این رویکرد برای کاهش مشکلات رفتاری افراد با ناتوانی رشدی، تأخیر ارتباطی و دیگر گروه‌های دچار آسیب ارتباطی (آسیب شنوایی و مغزی) مورد استقبال قرار گرفته است. انواع مشکلات رفتاری که با این رویکرد تحت مداخله قرار گرفته‌اند شامل پرخاشگری، خودآزاری، تخریبگری و رفتارهای کلیشه‌ای است. کارکردهای رایج این مشکلات رفتاری به طور معمول شامل (۱) فرار یا اجتناب از موقعیت؛ (۲) به دست آوردن توجه؛ (۳) دستیابی به یک شی یا فعالیت مطلوب و (۴) کسب تقویت حسی است. احتمالاً کارکردهای ارتباطی بیشتری وجود دارد اما این موارد فراوانی بیشتری دارند. گام نخست در آموزش ارتباط کارکردی، تشخیص کارکرد ارتباطی مشکل رفتاری است؛ بنابراین یک ارزیابی ویژه برای اجرای موفق برنامه مداخله‌ای ضروری است. یک ارزیابی و تحلیل کارکردی، مشابه روند فرضیه‌پردازی است که هدف آن آرایه یک فرضیه در مورد کارکرد یا هدف مشکل رفتاری است (جانسون، ۲۰۰۲).

به دنبال تشخیص کارکرد رفتار، یک رفتار ارتباطی ویژه (درخواست پایان دادن تکلیف در کلاس، توجه به کودک و غیره) بر پایه سطح ارتباطی و رشدی به کودک آموزش داده می‌شود. این رفتار ممکن است به صورت شفاهی، نشانه‌های اشاره‌ای، استفاده از تصاویر یا سیستم ارتباط افزوده^۱ (دستگاه الکترونیک) باشد (جانسون، ۲۰۰۲).

دستگاه‌های ارتباطی افزوده که در حال حاضر در دسترس هستند، شامل یک دسته از ابزارهای الکترونیک پیچیده هستند که به طور انفرادی برای حمایت از نیازهای ارتباطی افراد برنامه‌ریزی شده‌اند. برای مثال دستگاه ممکن است هنگامی که کودک

2. prompt

1. Augmentative communication system

نمودار ۱. گام‌های انجام آموزش ارتباط کارکردی (باتاکلیا، ۲۰۱۵)

گام سوم	گام دوم	گام اول
تبدیل نظریه به عمل	انتخاب یک رفتار جانشین به منظور ارتباط	شناسایی کارکرد رفتار مورد مشاهده
آموزش با مطالب خواندنی	شفاهی	پزشکی
شبیه‌سازی ویدئویی	ارتباط افزوده	فرار
داستان‌های اجتماعی	ترکیبی	توجه
کارت‌های مؤثر		شی یا فعالیت ملموس
		تحریک حسی

اصول نظریه یادگیری کنشگر ریشه دارند. اصول مشترکی که این رویکردها بر مبنای آن قرار گرفته‌اند، در مدل ABC نهفته است که بیان می‌کند رفتار قابل مشاهده (B) به پیشایندها (A) و پسایندها (C) وابسته است. رفتارهایی مثل پرخاشگری، خودآزاری، قشقرق و تخریبگری به‌طور یقین برای معلمان چالش‌برانگیز هستند اما به‌رحال برای افرادی که آن‌ها را انجام می‌دهند اصلاً غیر انطباقی نیست و پیامد این رفتارها تقویت مثبت یا تقویت منفی است (جانسون، ۲۰۰۲). آموزش ارتباط کارکردی بر مبنای آنچه «نظریه ارتباطی» مشکلات رفتاری خوانده می‌شود، طراحی شده است.

مطالعات تجربی

ادوارد کار و مارک دوراند برای نخستین بار در سال ۱۹۸۵ تأثیر این روش را روی مشکلات رفتاری ۴ کودک با ناتوانی رشدی گزارش کردند. پرخاشگری، رفتارهای خودآسیب‌رسان و قشقرق به‌طور موفقیت‌آمیزی با استفاده از روش آموزش ارتباط کارکردی درمان شدند. بعد از انتشار نخستین گزارش، حجم بسیاری از پژوهش‌ها به‌سرعت در حوزه رفتاردرمانی پدیدار شد. در ادبیات علمی رفتارهایی

اگرچه ممکن است هدف، استفاده از ارتباط کلامی باشد اما برای رسیدن به مقصد آموزش ارتباط کارکردی به‌طور معمول یک رفتار ارتباطی سطح پایین‌تر انتخاب می‌شود. برای روشن شدن این نکته فرض کنید یک کودک به‌تازگی استفاده از عبارات یا جمله کوتاه و ساده را برای رسیدن به خواسته‌هایش شروع کرده است. این کودک به‌رحال هنگامی که آشفته و مضطرب است ممکن است نتواند از هیچ عبارت کوتاهی برای برقراری ارتباط استفاده کند، بنابراین رفتار ارتباطی جایگزین مناسب احتمالاً یک کلمه تنها مثل «کمک» برای اطلاع دادن نیازهای کودک به درمانگر است (دوراند، ۱۹۹۰).

مبانی نظری

آموزش ارتباط کارکردی یک شیوه درمانی است که از اصول تحلیل رفتار کاربردی^۱ سنتی به وجود آمده است. درمان‌های متعددی برای درمان مشکلات رفتاری و هیجانی در این رشته به وجود آمده‌اند. آموزش ارتباط کارکردی و همچنین ارزیابی کارکردی و تحلیل کارکردی در

1. Applied Behavior Analysis

کارکردی آن پژوهش، یک تکلیف سخت یا آسان در ارتباط با توجه از سوی بزرگسال تدارک دیده شد. این موقعیت‌های مختلف برای تعیین اینکه آیا مشکل رفتاری دانش‌آموز تلاش برای فرار از دشواری تکلیف یا تقاضای توجه از سوی بزرگسال است، فراهم شد. هنگامی که پژوهشگران کارکرد رفتار مشکل‌زار شناسایی کردند، آموزش ارتباط را با پاسخ‌های مرتبط - به کارکرد مشکل رفتاری - آموزش دادند. نتایج نشان داد که مشکلات رفتاری در همه ۴ آزمودنی به طور بسیار معناداری کاهش پیدا کرد. در جدول ۱ راهبردهای مورد استفاده برای آموزش ارتباط کارکردی به آزمودنی‌ها به همراه مثال‌های پژوهشی آورده شده است.

که به طور رایج‌تر مورد بررسی قرار گرفته‌اند شامل پرخاشگری، رفتارهای خود آسیب‌رسان، قشقرق و رفتارهای مختل‌کننده‌ای مثل پرت کردن است. از آنجا که در هر بررسی تعداد آزمودنی‌ها گروهی کوچک بوده‌اند، به‌طور تقریبی همه بررسی‌ها به صورت تک‌آزمودنی اجرا شده است (سینزیا جانسون، ۲۰۰۲). اثربخشی آموزش ارتباط کارکردی در بین گستره‌های مختلف سنی و ناتوانی‌ها تأیید شده است. برای مثال کار و دوران (۱۹۸۵) توانستند از آموزش ارتباط کارکردی برای کاهش مشکلات رفتاری کودکان با (۱) اتیسم؛ (۲) آسیب مغزی و (۳) آسیب‌شنوایی استفاده کنند. در طول جلسات تحلیل

جدول ۱. راهبردهای مداخله‌ای مورد استفاده در آموزش ارتباط کارکردی (باتاگلیا، ۲۰۱۵)

راهبرد	توصیف راهبرد	نمونه‌های منتخب پژوهشی
آموزش با مطالب خواندنی	استفاده از رهنمودهای متنی یا شفاهی	کرانتز و مک کلاناها (۱۹۹۳)؛ و مک داف، لدو، مک کلاناها و کرانتز (۲۰۰۷)
شبیه‌سازی ویدئویی	نمایش رفتار مطلوب با استفاده از فناوری ویدئویی	بلینی و آکولیان (۲۰۰۷)؛ شارلوپ - کریستی و دانشور (۲۰۰۳)؛ و دیگ نارو - رید و کدینگ، کاتانیا و مگوییر (۲۰۱۰)
داستان‌های اجتماعی	داستان کوتاهی که یک نمایشنامه اجتماعی همراه با بحث در مورد رفتار مطلوب را در بردارد.	آدامس، گووسیسی، ون لو و والدرون (۲۰۰۴)؛ کروزی و تین کانی (۲۰۰۷)؛ و سن سوتی و پاول اسمیت (۲۰۰۸)
کارت‌های مؤثر	رهنمودهای دیداری یا متنی روی کارت که بیانگر علائق ویژه یک کودک اتیسم است.	گاگ نون (۲۰۰۱)؛ کیلینگ و اسمیت میلز، گاگ نون و سیمپسون (۲۰۰۳)؛ ماکالیسک، اوریلی، برت واس، سیگافوس و لان سینی (۲۰۰۷)؛ و سیمپسون (۲۰۰۵)

بپ براون و میرندا^۱ (۲۰۰۴) در یک فرا تحلیل از ۱۴ پژوهش انجام شده اثربخشی آموزش ارتباط کارکردی را که در آن‌ها از ارتباط افزوده و نشانه‌های دیداری مثل جدول تصاویر استفاده شده بود، بررسی کرده‌اند. همه پژوهش‌ها نتایج مثبتی در کاهش مشکلات رفتاری و افزایش مهارت‌های ارتباطی نشان داده بودند.

در جدول ۲ برخی پژوهش‌های انجام شده در زمینه اثربخشی این رویکرد که با نتایج موفقیت‌آمیزی همراه بوده‌اند، آورده شده است.

در یک فرا تحلیل از ۳۵ پژوهش انجام شده در کودکان ۴ تا ۱۵ ساله روی ۱۲۱ آزمودنی برای کاهش مشکلات رفتاری، تکلیف‌گریزی و خودآزاری کودکان ۴ تا ۱۵ ساله نتایج مثبتی را نشان داده است (ساوئر و میلز، ۲۰۰۰).

1 Bopp, Brown & mirenda

به‌طور کلی بررسی پیشینه نشان می‌دهد که در طول ۲۵ سال گذشته تعداد قابل توجهی از پژوهش‌های انجام شده در خارج از کشور اثربخشی آموزش ارتباط کارکردی را در حوزه ناتوانی‌های رشدی تأیید کرده‌اند. پژوهش‌های انجام شده در ایران در زمینه آموزش مستقیم به یک مورد زیر محدود می‌شود. در ۲ آزمودنی از ۳ آزمودنی بوده است.

جدول ۲. برخی پژوهش‌های انجام‌گرفته در زمینه اثربخشی رویکرد آموزش ارتباط کارکردی

پژوهشگر/سال	آزمودنی‌ها	رفتارهای آماج
استیج و همکاران، ۱۹۹۰	۲ کودک خردسال (۵ و ۶ ساله) با کم‌توانی ذهنی عمیق	خودآزاری - گاز گرفتن از دست، بازو و مچ - در طول فعالیت‌های تمیز کردن
واکر و همکاران، ۱۹۹۰	۳ آزمودنی با کم‌توانی ذهنی شدید و عمیق ۷، ۹ و ۳۰ ساله	خودآزاری، پرخاشگری، نافرمانی، گریختن، تکان دادن بدن
پک و همکاران، ۱۹۹۶	۵ کودک خردسال با شرایط پزشکی، ۱۶ ماه تا ۴ ساله	امتناع از غذا خوردن، خودآزاری شدید، نافرمانی شدید، پرخاشگری
سیگافوس و همکاران، ۱۹۹۶	یک فرد ۲۸ ساله با اختلال اتیسم	پرخاشگری مکرر، خودآزاری و اغتشاش
فیشر و همکاران، ۱۹۹۸	۲ آزمودنی ۹ و ۱۳ ساله	خودآزاری، پرخاشگری، تخریب وسایل
فیشر، ۱۹۹۸	۲ آزمودنی، ۱۳ و ۱۴ ساله	پرخاشگری فیزیکی، پرخاشگری کلامی، اغتشاش هنگامی که فعالیت‌های ترجیحی قطع می‌شود.
انیل و همکاران، ۲۰۰۱	۲ کودک ۶ و ۱۵ ساله، با اتیسم و کم‌توانی ذهنی شدید	پرخاشگری، تخریب وسایل، گریز، خودآزاری
کلی و همکاران، ۲۰۰۲	۳ کودک ۹ تا ۱۰ ساله	پرخاشگری، اغتشاش
لرمن و همکاران، ۲۰۰۲	۳ آزمودنی با کم‌توانی ذهنی و اتیسم، ۴، ۱۰ و ۲۰ ساله	خودآزاری، پرخاشگری و اغتشاش
سکیندلر و هورنر، ۲۰۰۵	۳ کودک با اختلال اتیسم ۴، ۴ و ۵ ساله	پرخاشگری، جیغ زدن، قشقرق و رفتار مقابله‌ای
واکر و همکاران، ۲۰۰۵	۶ آزمودنی ۳ تا ۶ ساله با اختلال اتیسم، رت و اختلال فراگیر رشد	پرخاشگری و خودآزاری
الیو و همکاران، ۲۰۰۸	یک کودک ۴ ساله اتیستیک	فرار و پرخاشگری
لانگدان و همکاران، ۲۰۰۸	۲ آزمودنی با اختلال اتیسم، ۶ و ۱۸ ساله	خودآزاری
مانسیل و همکاران، ۲۰۰۹	۳ کودک با اختلال اتیسم ۴، ۴ و ۷ ساله	پرخاشگری فیزیکی
فرانکو و همکاران، ۲۰۰۹	یک کودک ۷ ساله اتیستیک	آواگری غیرمتناسب
وین برون و همکاران، ۲۰۰۹	یک کودک ۷ ساله با اختلال فراگیر رشد	پرخاشگری فیزیکی

نتیجه‌گیری

رویکرد به‌طور عمده در افراد با ناتوانی رشدی و افرادی با محدودیت‌های ارتباطی به کار گرفته شده است. پیشینه تجربی رویکرد آموزش ارتباط کارکردی نشانگر این واقعیت است که این رویکرد یک مداخله اثرگذار در مداخله‌های چندوجهی است. این رویکرد به فراوانی در موقعیت‌های درمانی دشوار با عنوان «برنامه حمایت رفتاری کودکان»^۱ به عنوان بخشی از آموزش انفرادی در نظام آموزش ویژه مورد استقبال متخصصان قرار گرفته است اما پژوهش‌های انجام گرفته در ایران در این زمینه بسیار محدود هستند. امید است که پژوهشگران ایرانی نیز با انجام پژوهش‌های مختلف در حوزه آموزش ارتباط کارکردی، زمینه آشنایی و کاربرد این روش توسط معلمان و مربیان را فراهم آورند.

تنبیه و دیگر فنون آزارنده و انفعالی که هنوز هم در کنار دیگر روش‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند، موفقیت اندکی در کاهش مشکلات رفتاری دارند. ظهور رویکرد آموزش مهارت‌های ارتباطی کارکردی بر این اساس است که در صورت آموزش رفتار ارتباطی و کاربرد آن توسط کودک، دیگر نیازی به استفاده از پرخاشگری یا هرگونه مشکل رفتاری از سوی کودک نیست، بنابراین مشکل رفتاری خاموش می‌شود (البته در صورت ارزیابی کارکردی دقیق مشکل رفتاری).

در ۲۵ سال گذشته رویکرد آموزش ارتباط کارکردی یا آموزش معادل کارکردی، در زمینه کاهش مشکلات رفتاری تأثیر شگرفی داشته است. این

منابع

- ابراهیمی، م.ص. (۱۳۹۰). اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی کارکردی بر کاهش پرخاشگری دانش‌آموزان کم‌توان هوشی دارای رفتارهای پرخاشگرانه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- افروز، غ.ع. (۱۳۸۳). مقدمه‌ای بر روان‌شناسی و آموزش و پرورش کودکان استثنایی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- Battaglia, D. (2015). Functional Communication Training in Children With Autism Spectrum Disorder. *Exceptional Children*, (July), 0-11. doi: 10.1177/1096250615576809.
- Bates, E., Camaioni, L., & Volterra, V. (1975). The acquisition of performatives prior to speech. *Merrill-Palmer Quarterly*, 21, 226-205.
- Bell, S. M., & Ainsworth, M. D. S. (1972). Infant crying and maternal responsiveness. *Child Development*, 43, 1171-1190.
- Bopp, K. D., Brown, K. E., & Mirenda, P. (2004). Speech language pathologists' roles in the delivery of positive behavior support for individuals with developmental disabilities. *American Journal of Speech Language Pathology*, 13, 5-19.
- Brownlee, J. R., & Bakeman, R. (1981). Hitting in toddler- peer interaction. *Child Development*, 52, 1076-1079.
- Carr, E. G., & Durand, V. M. (1985). Reducing behavior problems through functional communication training. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 111-126, 18.
- Durand, V Mark. (1990). *Severe Behavior Problems: A Functional Communication Training Approach (Treatment Manuals for Practitioners)*. New York: The Guilford Press
- Durand, V. M. (1999). Functional communication training using assistive devices: recruiting natural communities of reinforcement. *Journal of applied behavior analysis*, 32(3), 247-67.
- Durand, V Mark, & Carr, Edward G. (1991). *Functional Communication Training to Reduce Challenging*

- Behavior: Maintenance And Application In New Settings. Behavioral Interventions, 2(summer), 251-264.
- Durand, V. M., & Merges, E. (2001). Functional Communication Training: A Contemporary Behavior Analytic Intervention for Problem Behaviors. Focus on Autism and Other Developmental Disabilities, 16(2), 110-119.
- Johnson, R. Cynthia (2002). Functional Communication Training. Encyclopedia of Psychotherapy, University of Pittsburgh School of Medicine
- Repp, A. C., & Horner, R. H. (1999). Functional analysis of problem behavior: From effective assessment to effective support. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company
- Ryan, J., Yell, M., & Barrett, D. (2010). FUNCTIONAL COMMUNICATION TRAINING TO INCREASE COMMUNICATION SKILLS FOR YOUNG CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER. A Dissertation Presented to the Graduate School of Clemson University In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy Curriculum & Instruction by Terri Lane Sutherland Collins August 2010 Accepted by : Dr. Antonis Katsiyannis, Committee Chair. Education, (August).
- Savner, J. L., & Myles, B. S. (2000). Making visual supports work in the home and community for individuals with Asperger Syndrome and autism. Shawnee Mission, KS: Autism Asperger Publishing Company. Reprinted with permission.
- Volkert, M. Valerie. (2007). AN APPLIED EVALUATION OF RESURGENCE: FUNCTIONAL COMMUNICATION TRAINING (FCT) AND TREATMENT RELAPSE. Ph.D. dissertation B.S., University of Florida, 1999, M.A., Louisiana State University
- Wacker, David P & Reichle, Joe (1993) ; Communicative alternatives to challenging behavior: Integrating functional assessment and intervention strategies. Communication and language intervention series, Vol. 3. Baltimore, MD, US: Paul H Brookes Publishing.